

**ශ්‍රී ලංකාවේ උතුරු දිසාවේ බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරයේ ආරම්භය සහ
කඳුරුගොඩ විහාරයේ ඓතිහාසික පසුබිම පිළිබඳ විමර්ශනාත්මක
අධ්‍යයනයක්**

කේ. බී. ඉලක්කුඹුරු¹, පී. එම්. ප්‍රනාන්දු², පී. වයි. ජයවර්ධන³

හැඳින්වීම

ශ්‍රී ලංකාවේ බෞද්ධ ඉතිහාසය දෙස බැලීමේදී උතුරු පළාත, විශේෂයෙන්ම යාපනය අර්ධද්වීපය සුවිශේෂී ස්ථානයක් ගනු ලබයි. ඉන්දියාවේ සිට පැමිණි ආගමික හා සංස්කෘතික ප්‍රවාහ ලංකාවට ඇතුළු වූ ප්‍රධාන දොරටුවක් ලෙස මෙම කලාපය ක්‍රියා කර ඇත. යාපනය අර්ධද්වීපයේ හුනගම (චුන්නාකම්) ප්‍රදේශයේ පිහිටා ඇති කඳුරුගොඩ (කන්දරෝචේ) පුරාවිද්‍යා භූමිය, උතුරු ලංකාවේ පැවති ප්‍රබල බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරයක ජීවමාන සාක්ෂියකි. පෝල් ඊ. පීරිස් මහතා විසින් 1917දී සිදුකරන ලද කැණීම් මගින් මෙහි ඓතිහාසික වටිනාකම ලොවට හෙළිදරව් වූ අතර, විවිධ ප්‍රමාණයේ ස්තූප 56කට අධික සංඛ්‍යාවක් මෙහි හමුවීම එහිදී කැපී පෙනේ.

පර්යේෂණ අරමුණ

මෙම පර්යේෂණයේ ප්‍රධානතම අරමුණ වන්නේ උතුරු ශ්‍රී ලංකාවේ බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරයේ මුල්ම අවධිය සහ කඳුරුගොඩ විහාර සංකීර්ණයේ පැවැත්ම අතර පවතින ඓතිහාසික සබඳතාව විද්‍යාත්මකව විශ්ලේෂණය කිරීමයි. කඳුරුගොඩ පුරාවිද්‍යා භූමියේ දක්නට ලැබෙන අසාමාන්‍ය ස්තූප, ගෘහ නිර්මාණ ශිල්පය හා එහි පවතින බෞද්ධ ආගමික ඉතිහාසය කවරේ දැයි හඳුනාගැනීම මෙහි ප්‍රධාන පර්යේෂණ ගැටලුවයි.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

මෙහිදී පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය යටතේ මිශ්‍ර ක්‍රමවේදය යොදා ගත් අතර ප්‍රාථමික හා ද්විතියික මූලාශ්‍රය ඔස්සේ දත්ත රැස් කරන ලදී. ප්‍රාථමික ක්‍රමවේදය යටතේ කඳුරුගොඩ විහාරය ආශ්‍රිතව ක්ෂේත්‍ර අධ්‍යයනයටත් ද්විතියික ක්‍රමවේදය යටතේ කඳුරුගොඩ විහාරය සම්බන්ධ ඓතිහාසික මූලාශ්‍රය, පූර්ව පර්යේෂණ ලිපි, ග්‍රන්ථ ඔස්සේ දත්ත රැස් කරගන්නා ලදී. ගුණාත්මක දත්ත සංසන්දනාත්මක විශ්ලේෂණයට ලක් කළ අතර ප්‍රමාණාත්මක දත්ත වගු/ප්‍රස්තාර/ජයාරූප හා සිතියම් ඔස්සේ ද විමර්ශනයට ලක් කරන ලදී.

-
- 1 ව්‍යවහාරික පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනය, මානව ශාස්ත්‍ර හා සමාජීය විද්‍යා පීඨය, නාගානන්ද ජාත්‍යන්තර බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලය, කැළණිය, ශ්‍රී ලංකාව.
 - 2 ව්‍යවහාරික පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනය, මානව ශාස්ත්‍ර හා සමාජීය විද්‍යා පීඨය, නාගානන්ද ජාත්‍යන්තර බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලය, කැළණිය, ශ්‍රී ලංකාව.
 - 3 ව්‍යවහාරික පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනය, මානව ශාස්ත්‍ර හා සමාජීය විද්‍යා පීඨය, නාගානන්ද ජාත්‍යන්තර බෞද්ධ විශ්වවිද්‍යාලය, කැළණිය, ශ්‍රී ලංකාව. Kevinrussel032@gmail.com

ප්‍රතිඵල සහ සාකච්ඡාව

මහාවංශය සහ දීපවංශය බුදු සසුනේ ආරම්භය පිළිබඳව ප්‍රාථමික තොරතුරු සපයයි. බුදුරජාණන් වහන්සේගේ වැඩමවීම සහ නාගදීපයේ රාජායතන වෛකාසය පිහිටුවීම පිළිබඳ පුවත් මෙහි ප්‍රමුඛ වේ. කදුරුගොඩ විහාරය පිළිබඳව වක්‍ර සඳහනක් “නම්පොත” වැනි පසුකාලීන සිංහල සාහිත්‍ය කෘතිවල දක්නට ලැබෙන අතර, එහි එය යාපනය අර්ධද්වීපයේ පිහිටි ප්‍රධාන විහාරස්ථානයක් ලෙස ලේඛනගත කර ඇත. දකුණු ඉන්දියාවේ සහ උතුරුකරයේ පැවති සමීප සබඳතාව නිසා ‘මණිමේඛලෙයි’ සහ ‘සිලප්පදිකාරම්’ වැනි දෙමළ මහා කාව්‍යයන් තුළ නාගදීපය සහ එහි පැවති බෞද්ධ සිද්ධස්ථාන පිළිබඳව ගෞරවනීය සඳහනක් දක්නට ලැබේ. මෙම සාහිත්‍යමය සාක්ෂි මගින් තහවුරු වන්නේ යාපනය අර්ධද්වීපය තුළ දෙමළ භාෂිත බෞද්ධ ප්‍රජාවක් ද ජීවත් වූ බවයි.

කදුරුගොඩ විහාරයේ නූතන පුරාවිද්‍යාත්මක අනාවරණය සිදු වූයේ 1917දී එවකට යාපනයේ දිස්ත්‍රික් විනිසුරුවරයෙකු ලෙස සේවය කළ පෝල් ඊ. පීරිස් මහතා විසිනි. ඔහු "Nagadipa and Buddhist Remains in Jaffna" නමින් රාජකීය ආසියාතික සමිතියේ ලංකා ශාඛාව වෙත ඉදිරිපත් කළ වාර්තාව උතුරේ බෞද්ධ පුරාවිද්‍යාව පිළිබඳව මෙතෙක් ලියැවුණු වැදගත්ම ලේඛනය ලෙස සැලකේ. ඔහු එම භූමියෙන් ස්තූප 56කට අධික ප්‍රමාණයක් සහ බුද්ධ ප්‍රතිමා කොටස් සොයාගත් බව වාර්තා කළේය. 1960 හා 70 දශකවලදී විමලා බෙග්ලි විසින් සිදු කළ කැණීම් මගින් කදුරුගොඩ ප්‍රදේශයේ ක්‍රිස්තු පූර්ව යුගයට අයත් ජනාවාස තොරතුරු අනාවරණය කර ගන්නා ලදී. මෑතකදී 2011-2019දී නිමල් පෙරේරා සහ බාබරා හෙල්වින් ඇතුළු පර්යේෂණ කණ්ඩායම් විසින් සිදු කළ ‘කන්දරෝඩෙයි ව්‍යාපෘතිය’ මගින් මෙම ස්ථානයේ පැරණි ආහාර රටාවන් සහ වෙළඳ සබඳතා පිළිබඳ නවතම දත්ත ඉදිරිපත් කර ඇත.

ශ්‍රී ලංකාවේ බෞද්ධ ඉතිහාසය සාම්ප්‍රදායිකව අනුරාධපුරය කේන්ද්‍ර කරගත් රාජාණ්ඩුවේ ව්‍යාප්තියක් ලෙස අර්ථකථනය කළ ද, පුරාවිද්‍යාත්මක සහ වංශකථාගත සාක්ෂි මගින් තහවුරු වන්නේ උතුරු අර්ධද්වීපය බුදුදහම මෙරට ස්ථාපිත වීමටත් පෙර සිටම ඉන්දියානු උපමහාද්වීපය සමග පැවති සමීප සංස්කෘතික හුවමාරුවල ප්‍රධාන ද්වාරය වූ බවයි. පාලි වංශකථාවලට අනුව, බුදුරජාණන් වහන්සේගේ දෙවන ලංකාගමනය සිදුවූයේ උතුරු ශ්‍රී ලංකාවේ නාගදීපය වෙතයි. මෙම සිදුවීම හුදෙක් ආගමික ප්‍රවාදයක් පමණක් නොව, එම යුගයේදී උතුරු කලාපය තුළ පැවති “නාග” ගෝත්‍රිකයන්ගේ දේශපාලන හා සමාජීය සංවිධාන ව්‍යුහය පිළිබඳව ඉඟි සපයන ඓතිහාසික සන්ධිස්ථානයකි.

යාපනය අර්ධද්වීපය භූගෝලීය වශයෙන් ඉන්දියාවේ කාවේරි මිටියාවතට සහ අමරාවතී ප්‍රදේශයට සමීපව පිහිටීම නිසා, මුල්කාලීන බෞද්ධ කලා සම්ප්‍රදායන් සහ දාර්ශනික ප්‍රවණතා මෙරටට සංක්‍රමණය වීමේදී උතුරු ප්‍රදේශය පෙරගමන්කරුවෙකු ලෙස ක්‍රියා කළේය. පෝල් ඊ. පීරිස් වැනි විද්වතුන් පෙන්වා දෙන පරිදි, නාගදීපය යන නාමය මුළු යාපනය අර්ධද්වීපයම හැඳින්වීම සඳහා පුරාණයේ භාවිත කර ඇති අතර, ටොලමිගේ සිතියම්වල පවා මෙය 'Nagadiboy' ලෙස සලකුණු කර තිබීමෙන් එහි පැරණි වැදගත්කම පැහැදිලි වේ.

උතුරුකරයේ ශ්‍රී ලංකාවේ බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරයේ නිල ආරම්භය ක්‍රිස්තු පූර්ව තුන්වන සියවසේදී දේවානම්පියතිස්ස රජ සමයේ සිදු වූ බව මහාවංශය සඳහන් කරයි. විශේෂයෙන්ම සංසම්මතා තෙරණිය විසින් ශ්‍රී මහා බෝධීන් වහන්සේගේ දක්ෂිණ ශාඛාව වැඩම කරන ලද්දේ යාපනයේ පිහිටි දඹකොළ පටුන (ජම්බුකෝල පට්ටන) වරායෙනි. මෙම සිදුවීමෙන් පසු දේවානම්පියතිස්ස රජතුමා විසින් දඹකොළ පටුනෙහි විහාරස්ථානයක් ඉදිකළ අතර, එය උතුරු ප්‍රදේශයේ බෞද්ධ ආයතනික ව්‍යුහයේ ආරම්භය ලෙස සැලකිය හැකිය.

කදුරුගොඩ දක්නට ලැබෙන ස්තූප සමූහය ශ්‍රී ලංකාවේ වෙනත් කිසිදු ස්ථානයක දක්නට නොලැබෙන සුවිශේෂී ලක්ෂණවලින් යුක්තය. මේවා නිර්මාණය කර ඇත්තේ ප්‍රධාන වශයෙන් යාපනය අර්ධද්වීපයේ සුලභව පවතින හිරිගල් (කොරල් ගල්) සහ කිරිගල් (හුණුගල්) යොදාගෙනයි. පෝල් ඊ. පීරිස් මුලින්ම වාර්තා කළේ මෙහි ස්තූප 56-60ක් පමණ තිබූ බව වුව ද, දැනට සංරක්ෂණය කර ඇත්තේ ස්තූප 20ක් පමණි.

ස්තූප ලක්ෂණය	විස්තරය	පුරාවිද්‍යාත්මක සාක්ෂි
භාවිත කළ අමුද්‍රව්‍ය	හිරිගල් කොටස් සහ කිරිගල් පළු	පීරිස් (1917), ගොඩකුඹුර (1968)
ප්‍රමාණාත්මක පරාසය	විෂ්කම්භය අඩි 6 සිට 23.5 දක්වා	මිනුම් වාර්තා
ව්‍යුහාත්මක අංග	හතරැස් කොටුව, හර්මිකාව සහ ඡත්‍රය රඳවන සිදුරු	වාර්තා සහ ක්ෂේත්‍ර නිරීක්ෂණ
පෘෂ්ඨය	ගලින් කළ ස්තර ලෙස පෙනෙන ලෙස සකස් කළ ප්ලාස්ටර්	වර්තමාන ස්මාරක

මෙම ස්තූපවල හැඩය අර්ධ ගෝලාකාර වන අතර, ඒවායේ මුදුනේ ඡත්‍රයක් රඳවා තිබූ බවට සාක්ෂි හමුවී ඇත. මෙවැනි ලක්ෂණ අශෝක අධිරාජ්‍යයාගේ යුගයට අයත් සෑම ස්තූපවලට සමානකමක් දක්වන අතර, මෙය උතුරු ප්‍රදේශයේ ඉතා පැරණි බෞද්ධ සම්ප්‍රදායක නටබුන් බව තහවුරු කරයි. කදුරුගොඩින් හමුවූ වැදගත්ම පුරාවිද්‍යාත්මක සාක්ෂියක් වන්නේ ක්‍රිස්තු පූර්ව දෙවන සියවසට පමණ අයත් බ්‍රාහ්මී අක්ෂර කොටා ඇති මැටි පාත්‍ර කැබැල්ලයි. එහි “දතහ පත” යනුවෙන් සඳහන් වන අතර, එහි අර්ථය “දත්තගේ පාත්‍රය” යන්නයි. මෙහි ඇති භාෂාව සිංහල ප්‍රාකෘත භාෂාව වන අතර එය එකල අනුරාධපුරයේ භාවිත වූ භාෂාවට සමාන වේ. මෙමගින් තහවුරු වන්නේ යාපනය අර්ධද්වීපය සහ අනුරාධපුරය අතර පැවති සංස්කෘතික සහ භාෂාමය ඒකාබද්ධතාවයි.

මීට අමතරව, දහවන සියවසට අයත් සිංහල පුවරු ලිපියක් ද මෙම ස්ථානයෙන් හමුවී ඇත. එය සතරවන කාශ්‍යප රජ සමයට අයත් වන අතර, විහාරස්ථානයකට පිරිනැමූ දීමනා පිළිබඳ තොරතුරු එහි සඳහන් වේ. මෙම සාක්ෂි මගින් පෙනී යන්නේ කදුරුගොඩ විහාරය අවම වශයෙන් ක්‍රිස්තු පූර්ව යුගයේ සිට ක්‍රිස්තු වර්ෂ දහවන සියවස දක්වාම අනුරාධපුර පාලනය යටතේ පැවති ප්‍රධාන බෞද්ධ මධ්‍යස්ථානයක් වූ බවයි.

පුරාවිද්‍යාඥයන් පෙන්වා දෙන පරිදි, කදුරුගොඩ යනු හුදෙක් ආගමික ස්ථානයක් පමණක් නොව, එය යාපනය අර්ධද්වීපයේ පැවති විශාලතම මුල් ඓතිහාසික ජනාවාසයයි. එහි විශාලත්වය හෙක්ටයාර 16ක් පමණ වන අතර, එය අනුරාධපුරයට පමණක් දෙවැනි වන මට්ටමක පැවති නාගරික මධ්‍යස්ථානයකි.

කැණීමවලින් හමුවූ භාණ්ඩ වර්ග පහත වගුවේ දැක්වේ:

භාණ්ඩ වර්ගය	කාලසීමාව	වෙළඳ සබඳතා / වැදගත්කම
කළු සහ රතු මැටි බඳුන්	ක්‍රි.පූ. 400 - 100	දකුණු ඉන්දියාව සහ අනුරාධපුරය සමග සබඳතා
රුලංචි වෙයාර්	ක්‍රි.ව. 1 - 2 සියවස්	රෝම අධිරාජ්‍යය සමග වෙළඳ සබඳතා
ලක්ෂ්මි කාසි	ක්‍රි.පූ. 200 - ක්‍රි.ව. 300	දේශීය වෙළඳාම සහ ආගමික පූජා
රෝම සහ පර්සියානු කාසි	ක්‍රි.ව. 2 - 4 සියවස්	බටහිර සහ මැදපෙරදිග සමග නාවික සබඳතා

මෙම දත්තයන් මගින් පැහැදිලි වන්නේ කදුරුගොඩ යනු ඉන්දියන් සාගරයේ නාවික වෙළඳ මාර්ග හරහා ලොව පුරා විසිරී සිටි වෙළඳුන් ගැටසුණු සජීවී නගරයක් වූ බවයි. රෝම මැණික් වර්ග පවා මෙහිදී හමුවීමෙන් එහි පැවති ආර්ථික සමෘද්ධිය පැහැදිලි වේ. කදුරුගොඩ ස්තූපවල ආකෘතිය සම්බන්ධයෙන් සෙනරත් පරණවිතාන මහතා ඉදිරිපත් කළ මතය බෙහෙවින් විවාදාත්මකය. ඔහුට අනුව මෙම ස්තූපවල සමානකමක් ඉන්දුනීසියාවේ බොරෝබූරු ස්තූප සමග පවතින අතර, එයට හේතුව මලයානු හෝ ශ්‍රී විජය අධිරාජ්‍යයේ බලපෑම විය හැකිය. මෙවැනි ස්තූප රාශියක් එක් ස්ථානයක තිබීම වජ්‍රයාන හෝ මහායාන බුදුදහම උතුරු ලංකාවේ ව්‍යාප්තව පැවති බවට සාක්ෂියක් ලෙස සමහර විද්වත්හු සලකති.

කෙසේ වෙතත්, තවත් පිරිසක් තර්ක කරන්නේ මෙම ස්ථානය පැරණි මෙගලිතික සොහොන් බිමක් වූ බවත්, පසුකාලීනව බුදුදහම ව්‍යාප්ත වීමේදී ඒවා ස්තූප බවට පරිවර්තනය වූ බවත් ය. නමුත් මෙහිදී හමුවන බුද්ධ ප්‍රතිමා කොටස්, සිරිපතුල් ගල් සහ මුරගල්වල ඇති පුන්කලස වැනි ලක්ෂණ මගින් මෙම ස්ථානයේ පැවති ප්‍රබල බෞද්ධ අනන්‍යතාව තහවුරු වේ.

වර්තමානයේ කදුරුගොඩ (කන්දරෝඩෙයි) භූමිය ජනවාර්ගික සහ ආගමික වශයෙන් මතභේදාත්මක ස්ථානයක් බවට පත්ව ඇත. ද්‍රවිඩ ජාතිකවාදීන් මෙය සිය පෞරාණික උරුමයක් ලෙස (කදිරමලෙයි අගනුවර) හඳුන්වන අතර, සිංහල බෞද්ධ ප්‍රජාව මෙය අනුරාධපුර ශිෂ්ටාචාරයේ කොටසක් ලෙස සලකයි. පුරාවිද්‍යාත්මක සාක්ෂි මගින් පෙන්වා දෙන්නේ මෙම ස්ථානය දහතුන්වන සියවස දක්වාම බෞද්ධ මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස පැවති බවත්, ඉන්පසු සිදු වූ කාලිංග මාස වැනි ආක්‍රමණ සහ ජනගහන විපර්යාස හමුවේ එය අඩපණ වූ බවත් ය.

නිගමනය

උතුරු ශ්‍රී ලංකාවේ බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරයේ මුල්ම අවධිය නිරූපණය කරන ප්‍රධානතම මධ්‍යස්ථානයක් ලෙස කදුරුගොඩ විහාරය හඳුනාගත හැකිය. වංශකථාවල සඳහන් වන 'නාගදීපය' තුළ බුදුදහම ස්ථාපිත වීමේදී මෙම විහාරය කේන්ද්‍රස්ථානයක් ලෙස ක්‍රියා කර ඇත. මෙම ස්ථානය හුදෙක් ආගමික ස්ථානයක් පමණක් නොව, දකුණු ඉන්දියානු සහ මධ්‍ය ලංකා සංස්කෘතික සබඳතා යා කළ සංධිස්ථානයකි. එබැවින් මෙම උරුමය ආරක්ෂා කර ගැනීම සහ වැඩිදුර පුරාවිද්‍යාත්මක ගවේෂණ සිදු කිරීම අතිශය වැදගත් වේ.

ප්‍රමුඛ පද - කදුරුගොඩ විහාරය, නාගදීපය, පුරාවිද්‍යාව, බෞද්ධ ශිෂ්ටාචාරය, ස්තූප

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ

- Begley, V. (1967). 'Archaeological Exploration in Northern Ceylon'. *Expedition Magazine*, 9(4), pp. 21-29.
- Godakumbura, C. E. (1968). *Kantarodai*. Journal of the Ceylon Branch of the Royal Asiatic Society.
- Helwing, B. et al. (2021). *Lifeways of Early Kantharodai*, Sri Lanka. ResearchGate.
- Mahavamsa (5th Century)*. The Great Chronicle of Sri Lanka.
- Perera, N. (2013). *Prehistoric Sri Lanka: Late Pleistocene Rockshelters and an Open-air Site*. BAR International Series.
- Pieris, P. E. (1917). 'Nagadipa and Buddhist Remains in Jaffna'. *Journal of the Royal Asiatic Society (Ceylon Branch)*, 26(70), pp. 11-30.
- Ragupathy, P. (1987). *Early Settlements in Jaffna: An Archaeological Survey*. Madras.